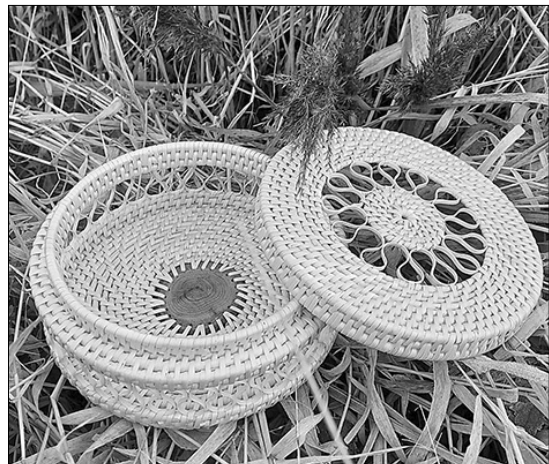


# Ina Vaikule: «Savā pinumā lieku ozola rīpiņu – lai gan pinējam, gan saņēmējam tiek ozola spēks un enerģija»



Ina Vaikule mīl arī aust un adīt. Īpaši sirdij tuvas ir zeķes mežģinādījumā, kas top no pašu lolotu aitiņu dzijas



Inas pinumus īpašus dara to sirdī iepītā ozolkoka rīpiņa



Ina savus smalkos un rūpīgos pinumus veido no šķeltajām klūdžiņām

Foto no Inas Vaikules personīgā arhīva

Jana Skrivļa-Čevere

**J**a, pīmāram, adeit, koč pavysam vīnkuoršū, taisnu šali, munupruot, byus pa žspākam praktiski kotram – vajag vīn dzejis, odotu i kaida padūmdevieja – reāla voi, kai myusu dīnuos populari – virtuala, tad taidis omots kai pynumu darynuošona vys tik vīnkuorši nabyus apgiustams. Lai nu klūdzeņu tyktu leidz gotovam grūzam voi kaidam cytam darynuojumam, juopaīt ilguokam laikam i juopīlīk ari gona daudz fiziskuo spēka.

Par tū, kai aizasuoka juos ceļš iz meistareibu peitu dorbu radeišonā, kai nūteik tys vyss process i kaidis pynums ir eistyn lobs pynums, tod ari muna saruna ar pinieju Inu Vaikuli, kura ir sajamuse ari Latvejis Amatniecibys kamerys meistarā diplomu i kuryš darbneica meklejama Augšdaugovys nūvoda Naujenis pusē.

**Pastāstiet nedaudz par sevi!**

– Es nāku no Preiļu puses, esmu dzimusi un augusi Stabulniekos, tur pabeidzu pamatskolu un mācības turpināju Višķu tehnikumā, kas vēlāk bija arī mana pirmā darbavieta. Tad ar ģimeni pārcēlāmiešus uz Daugavpili, bet sapratām, ka pilsēta nav priekš mums. Noskatījām dzīvokli Naujenē, Lociku ciematiņā, bet tagad mums ir savas mājas – «Rozītes» Kašatniku ciemā. Rozīšu gan tur maz, jo zeme ir smilšaina, bet mežrozītes gan zied bagātīgi.

Kopš 2003. gada strādāju Naujenes Novadpētniecības muzejā, esmu izstāžu un ekspozīciju organizatore. Vaļaspriekiem, amatniecībai laiks ir vakara cēlienā vai brīvajās dienās.

**Kā radās interese par šo, jāsaka, ne tik populāro amatu un kā to apgūvāt?**

– Rokdarbi man ir patikuši jau no bērnības. Atminos, ka lasīju vecos žurnālus, un tur bija sadaļa lielākoties ar dažādām piegrieztnēm, adījumu shēmām, bet bija arī par pītajiem groziem. Tad nu es savācu zaļās klūgas, domādama, ka visu saprotu un nu tik pīšu, bet beigās izrādījās, ka tik vienkārši vis nav un lāga nekas nesanāk.

Jau strādājot šeit muzejā, projekta laikā meistars Viktors Kuhaļskis mācīja savu amatu interesentiem, tostarp muzeja darbiniekiem. Viņš mācīja visu – par klūgu sagatavošanu, pareizajām šķirtnēm, kad vākt, kā vārt, mizot, šķelt un ar ēveli apstrādāt. Tāpēc, jāsaka, paši pamati un lielākā daļa manu zināšanu ir no viņa aizgūti.

**Vai pinējiem piemīt arī savs «rokraksts»?**

– Jā, tas izveidojas ar laiku, un paši pinēji to noteikti var saskaftīt. Atšķirīgu rokrakstu veido pinumu forma, rakstu un krāsu salikumi. Piemēram, vārkavieša Jura Gavara vai jelgavnieka Jura Milča darbus noteikti atpazīšu starp citiem. Es pinu no sloksnītēm, kur ir trīs pamatraksti, trīs pamatkrāsas, un tā lielākā atšķirība varētu būt, vai vairāk ieturi klasiskās formas vai pievērsies netradicionāliem pinumiem, krāsu salikumiem. Es vairāk pieturos klasiskajam virzienam.

Man patīk apaļīgas formas pinumi, kurus rodas vēlme paņemt un apmīļot, bet vienmēr esmu gatava pamēģināt ko jaunu.

Es nevaru pīt vienu un to pašu darbu desmitiem reižu. Varu uzpīt līdzīgu, piemēram, ar to pašu rakstiņu, bet ar citu krāsu, citu nobeiguma malu, noteikti kādu atšķirību detaļās.

**Pastāstiet par pašu pīšanas procesu.**

– Ir labi, ja ir savi klūgu lauki. Man pagaidām nav sanācis izaudzēt kārkļus – te vasara par sausu, karstu, te stirnas atnāk. Tad nu es braucu līdz Daugavai – tās krasti ir bagāti ar kārkliem, vajag tikai zināt istās šķirnes. Jau tagad vasarā jānoskata vietas, kur aug jaunie dzinumi, – pīšanai derēs vien šī vai pērnā gada vicas, vecāki kārkli jau būs resni un zaraini. Rudenī pēc pirmajām salnām, kad sāk birt lapas, var braukt, griezt un lieliem klēpjēm vest uz mājām. Tad uz ugunsкура lielā katlā klūgas ir jāvāra, jā-sautē, kamēr miza iet nost, jāvelk no katla ārā un jāmizo. Nomizotās klūgas sašķiro pēc lieluma, un tad nāk klūgu šķelšana ar nazi un speciāliem šķeltņiem. Kad darbs paveikts, gatavais materiāls kārtīgi jāizžāvē un jāuzglabā labi vēdināmā telpā.

Kad klūdžiņas izžuvas, tās var ēvelēt – vispirms ar rupjāku ēveli, tad smalkāku – līdz paliek ap milimetru biezas sloksnītes, kuras tad izvelk cauri nazišiem, tādējādi iegūstot nepieciešamo platumu. Vēl jāizliec dažādu diametru riņķi, kas nepieciešami, lai darbs būtu skaists, līdzens. Un tad beidzot var ķerties klāt pīšanai – etnogrāfiskajā vai mezglu pinumā.

Ziemas vakaros var mierīgi pīt, līdz klāt pavasaris jau atkal ar klūgu sagatavošanu, kad kārkliem nāk pirmās 4–5 lapiņas. Pavasarī vākt kārkļu apstrādē atšķirība ir tā, ka tie nav jāvāra – miza pati nāk nost.

Ja pinumu veido no apaļajām klūgām, tās sašķiro pēc garuma, saskaīta noteiktu skaitu, kas nepieciešams konkrētam pinumam, izmērcē un pin – pinums jāsapin obligāti vienas dienas laikā, jo ļoti svarīgi ir saglabāt klūgām mitrumu. Tāpēc darbus no apaļajām klūgām labprāt pinu, kad ir vēsāks laiks, migla vai lietus līst. Tikmēr sloksnīšu pinumu var iesākt šodien un pīt visu cauru gadu, un pat pēc pieciem gadiem paņemt un turpināt pīt, jo tur tiek pīta atsevišķa rindiņa pēc rindiņas.

**Ko jums īpaši patīk veidot?**

– Man patīk pamēģināt kaut ko jaunu. Pamatā jau top apaļie grozi vai grozi ar rokturi, paplātes, cibiņas, tīnes. Un tad vienmēr ir izaicinājums, piemēram, uzpīt ovālas vai kvadrāta formas darbu vai grozu kūkas transportēšanai. Šādi izaicinājumi savā ziņā parāda arī to meistarību – ka tu vari, proti, zini, māki. Ideju galvā jau ir daudz, bet paiet zināms laiks, līdz tās kļūst par reālu pinumu.

Man patīk dabiskas – nesamākslotas formas, arī krāsas. Baltā krāsa, kas ar laiku saulītes ietekmē kļūst nedaudz krēmīga, ir no klūdžiņām, ko ievācam pavasarī, bet rudēni varam iegūt divus pamattoņus – brūnu, kas ar laiku paliek tumši brūns, un zeltainu.

**Ko mūsdienās īpaši iemīļojusi pīcēji? Kas ir modē?**

– Mūsdienās cilvēki labprāt izvēlas praktiskus pinumus – grozus sēņošanaī, piknika grozus, arī veļas un malkas grozus. No smalkākiem darbiem cieņā, īpaši ārzemniekiem, ir rotu kastītes ar dekoratīvu vāciņu, paplātes. Vēl, ko esmu novērojusi, modē atgriežas pītās lampas, bērnu šūpulīši un ļoti populāras ir pītās guļvietas mājdzīvniekiem.

**Vai atšķiras pīšana senāk un mūsdienās?**

– Grūti teikt. Kādreiz pina saimniecībā nepieciešamās praktiskās lietas, tagad pinumi ir smalkāki, tiem ir arī dekoratīva nozīme. Senāk amatu ģimenē nodeva no paaudzē paaudzē, mūsdienās tā ne vienmēr notiek. Kad Latvijas Amatniecības kamerā gāju uz amata meistara diploma iegūšanu, vairākus gadus pirms manis nebija neviena pinēja.

Pinēja amatu izvēlas reti un vairāk vīrieši, jo tas tomēr ir fiziski smags darbs.

Klūgu griešana, mizošana, šķelšana – tā nav izklaide, tas viss ir roku darbs. Ir riktīgi jāpastrādā, līdz pat tūlnām rokās. Pinēja rokas nebūs skaistas, tās būs sastrādātas, sevišķi, kad mizo un strādā ar apaļajām klūdžiņām. Mūsdienās pinēji, kuri nodarbojas ar vairumtirdzniecību, savā darbā izmanto mehānizētas ierīces klūgu plaušanā, mizošanā. Taču, manuprāt, tādējādi zūd saikne starp pinēju, pinuma pīcēju un pašu pinumu.

Manā ģimenē visi zina pīšanas procesu. Vecākais dēls savulaik pamēģināja pīšanu, kā bērnam sanāca labi. Tagad otrs dēls ir izteicis vēlmi pīt, viņš gan vairāk no mērdriem pin, tad redzēs, kā būs.

No mērdriem pārsvarā sīkumiņus pin, suvenīrus – sirsniņas, taurenīšus, lellītes. Jau nopietnāki darbi būs cepures, somas, naudas maciņi, arī trauki. Parasti pin garu lenti, no kuras šuj darbus. Var pīt arī uzreiz, bet tad gan jāspēj saturēt visus 100 un vairāk mēdrus. Šādi pinot, meistari bieži vien izmanto formas. Formas var izmantot, arī pinot no klūdžiņām, tad grozi sanāk ideāli – vienāda lieluma, formas. Es formas neizmantoju, man viss notiek dabiski – uztaisīji pamatnīti, saspraudi ribas, pacēli uz augšu un tad turi ar visu savu spēku, prāšanām un zināšanām.

**Pīšana nav radošs process vien, gana liela loma arī matemātikai...**

– Protams, noteiktas proporcijas jāievēro, tāpat kā jebkurā darbā – arī zeķī,

džemperī adot vai krūzi no māla virpojoj. Pinot no apaļajām klūdžiņām, viss precīzi jāsasakaīta, jāieplāno konkrētā raksta atkārtotumu skaits, kādas krāsas liksi, kādu ritmu veidosi, kur būs platāks, kur šaurāks, – ir jārēķina. Visam ir noteikts diametrs un augstums, lai proporcionāli un skaisti izskatītos. Tas ir dabas likums.

**Vai katrs var kļūt par pinēju, un ar ko sākt, ja jūti sevi vēlmi pīt?**

– Uzskatu, ka mēģināt pīt var katrs, bet tas, vai viņš būs pinējs, ir atkarīgs no viņa paša – cik liela ir interese un gribēšana. Pinējam ir jābūt pacietīgam. Es esmu diezgan straujas dabas, un pīšana māca man būt pacietīgai, jo tas darbiņš netop tik ātri, kā varētu šķist. Lai pinums būtu līdzens, kvalitatīvs, ir jāiegulda ilgs laiks.

Lai sāktu pīt, vajag lielu apņemšanos, vajag pīšanu iemīļot. Vēl vajag saviem instrumentiem būt – vismaz ēvelei un šķēlējam. Ir labi, ka atnāc mājās un vari jebkurā brīdī sagatavot materiālu, nav jāgaida, līdz tiksī pie instrumenta.

**Jūs arī adāt un aužat, kas principā arī ir sava veida pīšana – vien dzīparu vai auduma strēmeļu.**

– Jā, šobrīd vairāk ar zeķu adīšanu aizraujos. Zeķēm dzija ir no pašu aitam – jau gadus desmit turam aitiņas. Es pati tās cērpu, dziju gan nevērpu, to izdara Preiļos, vilnas apmaiņas punktā. Kāds teic, ka vilna kož, bet es saku – tas labi, tā ir masāža.

Man patīk izmēģināt visādus rakstus, bet sirdij īpaši tuvi ir mežģitīraksti. Un, protams, rakstainās zeķes, mūsu etnogrāfiskie raksti, tos gribas ieadīt zeķēs.

Runājot par to, kas ir mūsu, par latviskumu, gribas to arī pinumos ielikt – lai ir ne tikai kārkls ar savu sīkstumu tajā groziņā vai cibā iepīts. Tāpēc es nu jau vairākus gadus pinuma pamatnītē lieku ozolkoka rīpiņu – lai pinējam spēks būtu un lai tam, kas saņems šo pinumu, ozols dotu savu enerģiju. Man tas ir nozīmīgi. Cilvēki, kuri to zina, saprot un novērtē, tiem ir svarīga šī detaļa. Bet tiem, kas nezina, tiem jāstāsta – lai zina.

**Kas, jūsuprāt, ir galvenais, lai darbs izdos, un kāds pinums ir labs pinums?**

– Man šķiet, nav īsti tādu darbu, kuri neizdodas. Kad es mācījos pie meistara un sāku saprast, ka tur mezglis nav pievilks, vai tur nedaudz izbīdījums, viņš nekad nerāja mani, tikai teica: «Хорошо, хорошо» (krievu val. «Labi, labi» – J.S.-Č.). Bet man likās šausmas, kā var tā teikt, ja tu acīmredzami nav «хорошо». Bet roku darbam nav jābūt 100% perfektam. Vispirms ir jābūt tā, ka tu pin to darbu, un tev ir jāpatīk pašam tas, ko tu dari un radi, ir jāmīl savs darbs.

Ja tev patīk tas, ko esi vairāku dienu vai nedēļu garumā radījis, manuprāt, tas ir perfekts darbs. ■

«Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem». «Par projekta raksta «Ina Vaikule: «Savā pinumā lieku ozola rīpiņu – lai gan pinējam, gan saņēmējam tiek ozola spēks un enerģija» saturu atbild SIA «Vietēja»».

MAF  
Mediju atbalsta fonds